

I väntan på nästa attack?

En jämförande studie av Danmarks och Sveriges preventiva terroråtgärder vid judiska mål

LUNDS
UNIVERSITET

Salomea Gosenius

Inledningsvis vill jag tacka min handledare Anders Sannerstedt. Tack för ditt stöd när jag tvivlade på om denna svåra fråga gick att undersöka!

Jag vill även rikta ett stort tack till intervjupersonerna som gjort denna uppsats möjlig och bidragit med stor entusiasm i ämnet och med värdefull kunskap. Tack till Magnus Ranstorp för en djup redogörelse över hotbildssituationen. Tack till representanterna från polismyndigheten för en genomgående överläggning av arbetsmetoder och en stor förståelse för problematiken. Tack till Thomas Bull för en inblick i hur Malmö Stad även arbetar med dessa frågor. Men jag vill framförallt rikta ett extra tack till säkerhetscheferna vid de judiska församlingarna, för deras svåra uppdrag med att säkra hela den judiska befolkningen i Sverige. Tack även till alla judiska säkerhetsvakter som varje dag skyddar de judiska institutionerna i Sverige, med eller utan polisens hjälp.

Abstract

Many scholars have studied the rising threat from terrorism and the different challenges for the intelligence community in the prevention of an attack. But little research has been done on countries' different preventive measures within counter-terrorism. One of those examples are Denmark and Sweden, which have made largely different approaches to preventive measures regarding security and guarding outside of Jewish institutions.

After the terror attack in Copenhagen 2015, when a Jewish security guard was killed outside the synagogue, the Danish government contributed to an extensive reprioritization within the police's work on the surveillance and the security measures to protect Jewish targets. This is a big difference to Sweden, where Jewish congregations are largely responsible for their own security.

Using Wilhelm Agrell's model for warning-processes and his theory about challenges in the detection of threats, this study has found flaws with the preventative measures, both in Denmark before the attack in 2015 and in Sweden today. By using the contingency theory to examine the organizational structure of the police today in different regions, the study has also found lacking resources, lack of information and collaboration as factors that contribute to the difference between the security measures and guarding between the countries.

Nyckelord: Judisk säkerhet, Terror-Prevention, Polisbevakning, Brottsförebyggande åtgärder, Sverige, Danmark, Wilhelm Agrell, Kontingensteori

Antal ord: 10188

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1. Bakgrund	6
1.2. Syfte och frågeställning	8
2. Teori	9
2.1. Tidigare forskning	9
2. 2. Teoretiskt ramverk	10
2. 2. 1. Wilhelm Agrells förvarningsprocess	11
2. 2. 2. Kontingensteori	13
3. Metod	14
3.1. Intervju som metod	15
4. Material	17
4. Empirisk redovisning	18
4.1. Danmark och Sverige	18
4. 2. Polisens bevakningsrutiner	23
5. Analys	28
5. 1. Danmark och Sverige utifrån Agrells förvarningsprocesser	28
5. 2. Polisens arbete utifrån ett organisatoriskt perspektiv	31
6. Slutsats	34
7. Referenslista	36

1. Inledning

1.1. Bakgrund

"Jag har en känsla av att det borde ligga kroppar på bordet innan vår säkerhet tas på allvar" (Dan Rosenberg Asmussen citerad i Bendtsen 2015). Så uttrycker sig ordföranden för judiska församlingen i Köpenhamn efter terrorattacken mot synagogan. Den 14 februari 2015 gick Omar Abdel Hamid El-Husseini till attack mot synagogan i Köpenhamn, vilket resulterade i mordet på den judiska säkerhetsvakten Dan Uzan. Detta var den andra attacken i Köpenhamn, där den första skedde tidigare under dagen i området Krudtønnen. Måltavlan för den första attacken var den svenska konstnären Lars Vilks (Vickhoff 2016).

Attacken mot synagogan i Köpenhamn 2015 bidrog till en omfattande omprioritering inom polisens arbete med bevakningen av hotade mål, där den danska regeringen tillsammans med polisen tog på sig ansvaret att skydda de judiska institutionerna i Danmark (Rigspolitiet 2015). Vid ett besök i synagogan i Köpenhamn idag möter man beväpnad militär, vars syfte är att skydda de judiska besökarna.

Endast 30 minuter från Köpenhamn, i Malmö, saknas liknande skydd vid de judiska målen. Idag ansvarar de judiska församlingarna i Sverige till stor del för sin egen säkerhet, med sina egna säkerhetsvakter och säkerhetsinstallationer. En stor del av judiska församlingarnas medlemsintäkter går idag till olika säkerhetslösningar, i Stockholm omkring 20-25 procent och i Malmö och Göteborg omkring 50 procent (Abramowicz 2018).

Sverige har inte heller blivit skonade från terrorattacker. Den 7 april 2017 mördade Rakhmat Akilov fem personer genom att köra en lastbil längs Drottninggatan i Stockholm och den 11 december 2010 skedde ett misslyckat terrorangrepp, även där vid Drottninggatan.

Amerikanska FBA uppskattar att mellan 30-40 människor skulle dött om självmordsbombaren hade lyckats (Hanson & Holmström 2011).

Den 9 december 2017 attackerade ett flertal män synagogan i Göteborg. Tre av männen dömdes för att ha kastat brinnande flaskor med bensin mot synagogan och mot bilar på gatan

tillhörande judiska församlingens medlemmar. Brottet misstänktes ha hatmotiv och i gärningsmännens telefoner hittades planer för attacken tillsammans med antisemitisk propaganda (Rapp 2018a). I församlingen pågick en fest för judiska ungdomar, med omkring 40 deltagare (Rapp 2018b).

Flertalet attentat har även skett mot judiska församlingen i Malmö. År 2012 utsattes judiska församlingen för en sprängning vid entrén och gatstenar kastades mot fönster, vilket resulterade i skador på byggnaden (Vergara 2012). År 2017 skedde ett brandbombsattentat mot den judiska begravningsplatsen (Canoilas 2017) och ett bombhot riktades mot församlingen (TT 2017). 2021 kastade en person en väska över stängslet till synagogan i Malmö, vilket resulterade i avspärningar och sök av nationella bombskyddet (Hansson & Rydén 2021). Senast den 26 april 2023 spärrades den judiska församlingen och synagogan i Malmö av och en sökning av nationella bombskyddet gjordes av polis i båda byggnaderna (Adell & Eeg-Olofsson 2023). En person anhölls samma dag misstänkt för förberedelse till allmänfarlig ödeläggelse, grovt brott (Sjögren 2023).

Attackerna i Sverige nämns bland annat i den norska regeringens åtgärdsplan mot antisemitism (2021): “The synagogue in Gothenburg was firebombed in 2017, and the Jewish Association in Umeå closed its doors the same year following repeated threats” (Ministry of Local Government and Modernisation, 2021:10), vilket har bidragit till att Norge följt den danska strategin med polisbeskydd vid judiska mål:

“The government carries the ultimate responsibility for protecting the safety of all citizens and must put in place special measures for particularly vulnerable groups.” (Ministry of Local Government and Modernisation, 2021:31).

1.2. Syfte och frågeställning

Det växande terrorhotet under 2000-talet har lett till flera studier kring *vad som gick fel*. Danska Rigspolitiets utredning efter terrorattacken 2015 visade på en rad brister och presenterade även lösningar på hur dessa typer av attacker ska kunna förhindras i framtiden, där permanent polisbevakning var en av dem (Rigspolitiet 2015). Det saknas däremot kunskap inom ämnet om vad som motiverar en stat att införa preventiva åtgärder inom terrorbekämpning, samt vad man inom ett preventivt arbete bör beakta.

Genom att jämföra Danmarks och Sveriges olika policybeslut gällande preventiva terroråtgärder i form av polisbevakning vid judiska mål, kan slutsatser dras kring vad som bör beaktas i ett preventivt arbete samt vilka faktorer som påverkar ett land att införa preventiva åtgärder.

Syftet med studien är alltså att ta reda på *vilka faktorer som leder till skillnader i bevakningsåtgärder mellan två länder. Detta trots liknande hotbild och måltavlor för eventuella attentat.*

Studien har inomvetenskaplig relevans på sätt att undersökningen berör ett hittills utforskat område, men kan samtidigt bidra till ytterligare förståelse för olika länders policyanalys kopplat till terrorberedskap. Problemet har även en utomvetenskaplig relevans då det rör ett område som omvärlden inte vet mycket om. Frågan har ofta kommit upp i media, speciellt de senaste åren efter upptrappningen av antalet attacker mot judiska mål. När denna fråga har nått mediedebatter har företrädare från polisen och judisk säkerhet valt att avstå från kommentar, vilket gjort det svårt att utreda frågan (SVT 2019).

Frågeställning:

Varför skiljer sig Sveriges säkerhetshöjande insatser gentemot judiska mål så stort jämfört med Danmark?

2. Teori

2.1. Tidigare forskning

En rad tidigare forskare har studerat brister i underrättelse och utvecklat teorier för att förklara hur attacker kan ske trots utvecklade underrättelsesystem. En av dessa studier är Roberta Wohlstetters analys av Pearl Harbour attacken från 1962. Attacken visade på ett stort varningsmisslyckande där byråkratisk och personlig friktion bidrog till att informationen fastnade och möjliggjorde en överraskningsattack mot USA (Wohlstetters 1962). Efter terrorattacken mot World Trade Center 2001 fick brister i underrättelsesystem ytterligare vikt inom forskningen, nu även integrerat med hotet från den växande terrorn.

Studier har även gjorts över beslutstagares roll i misslyckanden i underrättelse. I Richard K. Betts bok *Suprise Attack* (1982) menar han att det ofta är beslutsfattare som är ansvariga för misslyckanden i överraskningsattacker eftersom att de inte tar varningarna på allvar. Detta beror nödvändigtvis inte på inkompetens hos de politiska ledarna, utan att de inte vill överreagera. Betts framhäver att forskningen ofta fokuserar vid att överraskande attacker sker på grund av att underrättelsetjänsten missar att varna, utan menar att det oftast beror på hur responsen ser ut på de varningar vi tar emot: "The principal cause of surprise is not failure of intelligence but the unwillingness of political leaders to believe intelligence or to react to it with sufficient dispatch." (Betts 1982:4).

Även Wilhelm Agrell har genomfört forskning om underrättelse- och varningsmisslyckanden. Agrells studie av agerandet innan och efter terrorattacken mot Norge den 22 juli 2011 visade på faktorer som kan bidra till att hot missas. Dessa faktorer är både strukturella vilket innefattar organisation, rutiner och regelverk. Men hot kan även missas på grund av kognitiva faktorer som berör hur varningssignaler uppfattas och tolkas (Agrell 2013:9). Agrell inkluderar även perspektiv på organisationsstruktur i sin forskning, där han bland annat kommit fram till att stora organisationer kan vara svåröverskådliga, svåra att styra och ineffektiva när det kommer till att detektera hot (Agrell 2013:9). I sin studie av attacken i

Norge utarbetade Agrell en modell över tecken på indikationer inom sin modell för förvarningsprocess (fig. 1), vilket kommer användas i analysen.

Dessa tidigare forskningsstudier har dock fokuserat på att undersöka ett fenomen *efter* att en händelse har inträffat. I litteraturen saknas det studier och analyser gällande fenomenen *innan* en attack. Det saknas även forskning kopplat till jämförande studier länder emellan där olika policybeslut till följd av terrorhot och preventiva åtgärder. Det växande terrorhotet globalt är dock ett ämne som har omfattats av olika forskningsstudier. Även generella analyser specifikt mot judiska måltavlor saknas.

2. 2. Teoretiskt ramverk

För att diskutera möjliga orsaker till varför Sveriges säkerhetshöjande insatser skiljer sig så stort från Danmark kommer olika teoretiska utgångspunkter användas. Inledningsvis kommer Wilhelm Agrells modell för förvarningsprocesser användas. I detta avseende föreligger däremot en svårighet i att det är betydligt enklare att analysera en händelse *efter* att den skett, eller *efter* att specifika beslut tagits. Varför ett policybeslut ej tagits innan en attack skett, är svårt att utreda. Men genom att jämföra med processen som lett till att dessa beslut fattats i Danmark med hjälp av Wilhelm Agrells modell, bör analysen kunna leda till ett svar på varför dessa beslut *inte* tagits i Sverige.

För att undersöka frågan på en mer lokal nivå inriktad på polisens fördelning av resurser och planeringsarbete kommer fokus tas vid organiseringen, med hjälp av kontingensteorin. Eftersom danska polisen idag har avsatt fördelade resurser från staten åt permanent bevakning av judiska institutioner, finns inte samma organisatoriska problem med planering och fördelning av resurser. Därför har fokus gjorts vid två svenska städer där polisen arbetar olika med dessa frågor och även har olika framgång i sitt resultat, Malmö och Stockholm.

2. 2. 1. Wilhelm Agrells förvarningsprocess

Wilhelm Agrell utreder i sin bok “Vi såg det inte komma” (2022) om att missa, förtränga och bortförklara samhällshot. Agrell undersöker varför samhällen ofta reagerar svagt och för sent på varningssignaler, vilket kan användas för att svara på varför Danmark valt att agera preventivt men inte Sverige. Agrells modell om förvarningsprocesser kommer att användas i analysen för att ge möjlighet att undersöka var i processen beslut togs i Danmark, samt var i processen hotet ligger i Sverige idag.

Agrell beskriver förvarningsprocess som en fortlöpande verksamhet för att detektera varningssignaler vilket leder till sorterande och prioriterade i en avsmalnande analytisk process. Den första fasen i en förvarningsprocess betecknas som *varseblivning*, vilket Agrell beskriver som “att inregistrera, tolka och reagera på tecken som tyder på förekomsten av ett allvarligt säkerhetsshot eller att ett sådant kan komma att utvecklas” (Agrell 2022:29). *Varseblivningsfasen* är avgörande för en fortsatt förvarningsprocess och generera motåtgärder och underrättelsebehov. Det är här det får en begreppslig och politisk mening och därför synliggörs och lyfts in på en säkerhetsmässig agenda (Agrell 2022:29).

Den andra fasen, *vaksamhetsfasen*, handlar om “var i en hothierarki det aktuella hotet placeras, och om det ligger konstant eller rör sig uppåt eller neråt” (Agrell 2022:93). Enligt Agrell är det i denna fasen som tecken på en intensifiering av hotet detekteras och vid eventuella tecken på ökad hotbild är det i denna fasen som specifika skydds- och beredskapsåtgärder kopplas in (Agrell 2022:93).

I den tredje fasen, kallad *larmfasen*, menar Agrell att “här övergår förvarningsprocessen från den strategiskt planerande och långsiktigt förebyggande processen till något väsentligt annorlunda, att hantera ett specifikt framväxande i rummet och i tiden näraliggande hot” (Agrell 2013:21). Det är i *larmfasen* som hot övergår från att vara hypotetiska till ett konkret fenomen i närtid (Agrell 2022:10).

Den fjärde fasen, kallad *eftervarning*, börjar istället med själva händelsen och “handlar om att få grepp om vad den är och om det är en avslutad isolerad händelse eller en inledning på ett fortgående förlopp.” (Agrell 2022:10). I denna fasen inleds en undersökning över eventuella ytterligare måltavlor.

Agrell menar att utebliven eller sen *varseblivning* kan kopplas till ett eller flera samverkande hinder. Dessa hinder kan bland annat vara: Brist på data, vilket innebär att fenomenet inte kan upptäckas i förtid, att det finns en dominerande tolkningsram som förhindrar nya observationer, skilda tolkningar inom området, samt personliga eller institutionella förutfattade meningar som blockerar (Agrell 2022:32f).

Problematiken i *vaksamhetsfasen* menar Agrell påverkas av den roll som media och institutioner kan spela som hotentreprenörer. Ett hot kan vara nog så reellt men måste uppfattas som sådant av tongivande aktörer innan det omvandlas på detta sätt (Agrell 2022:9f). Det kan även finnas svårigheter eller en oförmåga med detektering i form av organisationer, expertis och procedurer (Agrell 2022:94).

Fig. 1. Varseblivning, vaksamhet och larm – exempel på indikatorer.

<p>Varseblivningsindikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Förekomsten av och förutsättningar för specifika hot och risker. • Tidigare förekomst och frekvens i andra sammanhang. • Beräkning av direkta och indirekta effekter på säkerhetsmål och av åtgärder för att påverka dessa effekter.
<p>Vaksamhetsindikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Snabba eller till sin innebörd betydelsefulla förändring i specifika hot- och riskbedömningar. • Förändringar som påverkar hothierarkin. • Förändringar som motiverar lägre grader av beredskapshöjning (underrättelse- och handlingsberedskap och tidiga föregripande åtgärder).
<p>Larmindikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tecken på omedelbart förestående hot och risker av konstaterad allvarlig säkerhetshotande art eller svåröverblickbar och möjlig säkerhetshotande effekt. • Tecken på förlopp vars direkta och indirekta effekter kan påverkas av tidigt vidtagna åtgärder. • Tecken på förlopp som motiverar sena föregripande åtgärder.

Källa: Agrell 2013:21f.

2. 2. 2. Kontingensteori

Kontingensteorin, på engelska contingency theory, är en del av organisationsteorin som utifrån ett kontextperspektiv fokuserar på de faktorer i organisationens omvärld som inte går att styra av den egna organisationen. Organisatorisk framgång och effektivitet är beroende av att organisationen anpassar sig till de omständigheter och krav som råder i dess omgivning. Det finns inget rätt sätt för alla organisationer att organisera sig för att få bästa möjliga resultat, utan organisatoriska beslut och val måste anpassas till de specifika behoven och den specifika kontexten (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2020:175).

En centralisering kontra decentraliserad organisationsstruktur innebär hur ansvaret för beslut är fördelade. En *centraliserad* struktur är mer hierarkisk, där beslut tas på en högre nivå av färre människor. Eriksson-Zetterquist m.fl. (2020) menar däremot att: "Människans hjärnkapacitet sätter gränserna för hur centraliserad en organisation kan vara" (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2020:186). Beslutsfattande och ansvarsfördelning måste därför delas upp mellan personer, speciellt när en del av beslutet "bygger på analys och kunskapsinhämtning" (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2020: 186), i denna situation är organisationen mer *decentraliserad*.

En liknande uppdelning av organisationsstrukturer gör Burns & Stalker (1961) i *mekaniska* och *organiska* strukturer. Likt en centraliserad struktur, innebär mekaniska strukturer att "[n]ågon 'högre upp' i organisationen är ansvarig" (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2020:177) för resultatet och utformningen av enskilda arbetsuppgifter. Burns & Stalker (1961) beskriver organisationer som mer framgångsrika om de arbetar mer *organiskt*, vilket innebär mer informellt och anpassade efter en föränderlig omvärld (Burns & Stalker 1961:122). Det framhävs även att även om *mekaniska* strukturer är mer hierarkiska än *organiska*, så är positionerna i *organiska* strukturer fortfarande uppdelade. Där beskrivs uppdelningen däremot vid personliga egenskaper, där beslutstagarna är personer som är mer informerade samt i innehav av högre expertis (Burns & Stalker 1961:123).

Jay Galbraith (1973) belyser en aspekt av organisationers informationsbehov inom kontingensteorin. Föreligger det stor osäkerhet inom en organisation, så leder det till att mer information krävs. *Osäkerhet* inom en organisation definierar Galbraith som "skillnaden mellan den mängd information som behövs för att utföra en viss handling och den information som redan finns tillgänglig för organisationen" (Galbraith, 1973:5). Råder

osäkerhet, ackumuleras kunskap om situationen medan organisationens utför handlingen, vilket innebär krav på planeringsrutiner för att en organisation ska lyckas inom sitt arbete. Det centrala för en organisation är däremot förmågan att hantera informationen under resans gång samt möjligheten att prioritera om, ta emot, bearbeta och använda information som korrigerar ett beteende (Galbraith 1974:4f). En organisation har möjlighet att reducera detta informationsbehov bland annat genom att isolera arbetsuppgifter. Genom att göra varje arbetsmoment till sin egen enhet lokaliserad på samma plats med självstyrning och eget ansvar för resurser, minskar behovet av informationsutbytet inom enheten (Galbraith 1973:10).

3. Metod

Upplägget på studien är en kvalitativ jämförande fallstudie. I analysen är fallet i centrum, där undersökningen, på ett teorikonsumerande sätt, kommer använda befintliga teorier om förvarningsprocess och organisationsstruktur undersöka varför Sverige skiljer sig från Danmark. En induktiv analys genomförs av de empiriska observationerna, i form av en dokumentanalys av utredningar och debatt i media efter terrorattacken i Köpenhamn 2015 i fallet med Danmark. I fallet med Sverige finns inget liknande material tillgängligt, därför har istället intervjuer genomförts i form av en intervjustudie i syfte att samla in empiriskt material.

Jag är främst intresserad av fallet Sverige, men använder Danmark som jämförelse för att redovisa ett fenomen där Sverige skiljer sig från sitt grannland, i en så kallat olika utfalls-design. Olika utfalls-design beskrivs som att föredra framför ett lika utfalls-design, där ett resultat av en studie med variation i de inblandade beroende och oberoende variablerna anses mer tillförlitligt (Esaiasson m.fl. 2017:117). I övrigt kan Danmark och Sverige ses som lika länder, men när det gäller detta fenomen så har länderna olika utfall. Länderna har även liknande storlek på den judiska populationen, med mellan 15 000-20 000 judar i Sverige (Judiska Församlingen i Stockholm 2022) och mellan 6000-7000 judar i Danmark (Det jødiske samfund i Danmark). Såväl Danmark som Sverige har även erfarenhet av terrorhändelser.

3.1. Intervju som metod

Uppsatsens empiriska material har till stor del samlats in i form av intervjuer. Syftet med dessa intervjuer är att komma *bakom* det skrivna materialet och svara på frågor som inte varit möjligt att få svar på med hjälp av teorin eller övrigt insamlat empiriskt material.

Intervjuundersökningar är en lämplig metod vid problemformuleringar som berör hur ett fenomen gestaltar sig. Intervjuer fungerar i mer synliggörande syfte snarare än exempelvis frekvens där frågeformulär är mer lämpligt (Esaiasson m.fl. 2017:261). Enligt Esaiasson m.fl. är samtalsintervjuer passande bland annat när forskarkollektivet inte har stora kunskaper om problemet (Esaiasson m.fl. 2017:261).

Intervjuerna är strukturerade som informantintervjuer, där intervjupersonerna fungerar som en källa för att erhålla mer information om fenomenet. Enligt Kvale & Brinkmann (2017) har informantintervjuer till syfte att få ut fakta, snarare än individens egna upplevelser.

Informanterna väljs ut för att de har särskilda kunskaper om en viss miljö där målet är att producera kunskap om samhällseliga mål och värden (Kvale & Brinkmann 2017:129). Denna intervjumetod möjliggör att förklara, snarare än att beskriva, och att svara på frågan om *varför* beslut har tagits och *varför* länderna skiljer sig åt.

Intervjuernas upplägg är kvalitativa semistrukturerade elitintervjuer. Det fanns på förhand förberedda huvudfrågor och viktiga teman, men utan att i detalj avgöra frågornas formulering och ordningsföljd. Detta upplägg rymmer delar av ett vanligt samtal men har större inslag av frågor. Huvudtemat kring frågorna under intervjuerna är hur respondenten själv resonerar kring varför Sverige skiljer sig från sina grannländer, men även specialanpassade frågor kopplat till informantens område av specialisering.

Urvalet skedde strategiskt av personer inom fyra specifika områden. Dessa områden var 1. Den judiska säkerhetsorganisationen i Sverige. 2. Experter inom forskarvärlden. 3. Polismyndigheten. 4. Kommunen. Informanterna valdes strategiskt eftersom de besitter unik information inom dessa fyra specifika områden. Syftet med de valda områdena var att belysa problemet utifrån olika perspektiv och inhämta information om hur personen har jobbat med dessa frågor, hur de ser på problemet och hur de arbetar med problemet idag. Eftersom empiri saknas om situationen i Sverige valdes informanterna ut för att fylla detta informationsglapp, vilket krävde informanter med specifika kunskaper inom valt område.

Många av informanterna valdes ut inom dessa specifika områden utifrån ett snöbollsurval, vilket innebär att de personer man redan varit i kontakt med används för att hitta ytterligare personer att intervjua (Alvehus 2014:68). Denna metod skapar en genväg till att identifiera lämpliga personer att intervjua i ett nätverk av aktörer, till skillnad från att söka på måfå, vilket är mindre effektivt (Alvehus 2014:68).

Samtliga intervjuer utom en skedde personligen, där intervjun med Claes-Göran Wåhlin vid polismyndigheten i Stockholm skedde via länk. Intervjuerna spelades in för att underlätta informationsinhämtningen. Transkriberingen genomfördes av samtliga intervjuer med stor noggrannhet för att motverka fel.

Innan intervjuerna startade framfördes en genomgång av studiens syfte, det material som används samt vad som förväntades av intervjupersonen. Samtliga intervjupersoner erbjöds anonymitet, men alla förutom säkerhetschefen och säkerhetsvakten vid judiska församlingen i Malmö valde att avstå från anonymitet. Säkerhetschefen samt säkerhetsvakten vid judiska församlingen gav sitt godkännande för användning av deras yrkestitel.

En diskussion om etiska överväganden gjordes även inför intervjuerna. Hur utformningen av studien och intervjuerna skulle ske diskuterades både med säkerhetspersonal inom den judiska församlingen samt personal inom polismyndigheten för att förhindra att känslig information sprids. Slutsatsen blev att diskussionen skulle avstå från att gå in på detalj över polisen och den judiska säkerhetspersonalens arbete inom frågor som rör säkerheten, för att förhindra att säkerhetsklassade arbetsmetoder sprids till allmänheten. Underrättelseklassat material från polisen eller judisk säkerhet har därför inte heller använts i denna studie. Det finns därmed en viss svaghet i studiens använda material, då intervjupersonerna inte kan tala helt öppet om ämnet.

För att förstå problemet på en fullskalig nivå skulle eventuellt även en analys gjorts över säkerhetspolisens underrättelsemetoder och hotbilda-bedomningar, men på grund av den höga säkerhetsnivån var detta inte möjligt. För att förstå den politiska viljan var även ambitionen att intervjua politiker på högre nivå, exempelvis justitieministern, men detta gavs inte heller möjlighet till.

4. Material

Det empiriska materialet har samlats in med syftet att undersöka motiveringen till att inrätta permanent bevakning kring judiska institutioner i Danmark. Detta inkluderade danska Rigspolitiets utredning över myndighetens agerande innan och under attacken 2015, samt danska regeringens åtgärdsplan för att motverka antisemitism från 2022. Dessa kommer även att kompletteras av ett antal artiklar publicerade i Danmark i nära anslutning till terrorattacken den 14 februari 2015, detta i syfte att undersöka vilken form av varningssignaler som skett gällande hot-utveckling innan och efter attacken. Allt material från Danmark som är skrivet på danska är översatt till svenska. För att kunna göra jämförande analyser till varför liknande åtgärder inte vidtagits i Sverige, kommer empiriskt material i form av intervjuer samt tidningsartiklar och den svenska regeringens åtgärdsplan mot antisemitism 2022 att användas.

Vid valet av material inom uppsatsarbete bör man strategiskt välja det som bäst uppfyller de källkritiska kraven på äkthet, oberoende, samtidighet och tendens (Esaiasson m.fl. 2017: 298). För att bedöma sanningshalten i en berättelse behöver berättarens tendens fastställas, vilket innebär att avgöra vilka möjliga intressen eller avsikter som präglar källan. Esaiasson beskriver att på grund av att informantintervjuer ofta genomförs med en enda centralt placerad informant, kan graden av tendens vara svår att bedöma. Därför rekommenderar Esaiasson m.fl. att genomföra intervjuer med fler informanter (Esaiasson m.fl. 2017:295). Informanter i denna studie genomfördes av olika personer inom olika yrkesområden, men även inom samma yrkesområde men på olika avdelningar. Detta har möjliggjort en kontrollering av sanningshalten i informanternas berättelser, vilket i sin tur gör det möjligt att fastställa tendensen i de erhållna uppgifterna (Esaiasson m.fl. 2017:295) Variation av urvalet, där informanter kommer från olika verksamhetsområden och organisationer; exempelvis från judiska församlingens interna säkerhet samt kontaktpersonerna inom polisen, målar upp en generaliserbar bild där jämförelser kan göras mellan hur de olika aktörerna ser på samarbetet sinsemellan, vilket säkerställer att inga bakomliggande avsikter eller intressen påverkar svaren.

4. Empirisk redovisning

I följande avsnitt kommer en redovisning göras av det empiriska materialet som samlats in i både Danmark och i Sverige. I första delen kommer fokus att ligga vid jämförelsen mellan Danmark och Sverige. I del två kommer polisens arbete med bevakningsrutiner i Sverige vara i fokus samt hur samarbetet med den judiska säkerhetsorganisationen ser ut idag.

4.1. Danmark och Sverige

Vid samtal med säkerhetschefen vid judiska församlingen i Malmö, hädanefter benämnd säkerhetschefen vid JFM, nämns att det finns en frustration inom judiska säkerhetsorganisationer i Sverige. Han menar att hotbilden alltid har varit latent mot församlingen i Malmö och de alltid har i beaktande att en attack kan ske närsomhelst, med tanke på tidigare attacker gentemot judiska mål i Europa. Detta är även något som säkerhetschefen menar att företrädare från den judiska säkerhetsorganisationen har försökt påvisa för svenska myndigheter under en lång tid:

“Vi väntar på att en attack ska ske och det känns lite också som att myndigheterna också gör det. Det är som att de väntar på att något ska hända för att de ska utföra det arbete som vi bett om så länge. Det är hemskt att det ska behöva ske ett dödsfall för att de ska agera.”

(Intervju säkerhetschef 2023).

Liknande uttalanden kunde höras i Danmark efter terrorattacken 2015. Efter attacken beskrev den danska judiska församlingens ordförande respektive vice ordförande Dan Rosenberg Asmussen och Jonathan Fischer hur de under en lång tid försökte kontakta berörda myndigheter samt justitieministern Karen Hækkerup för att varna för den ökade hotbilden mot judiska mål, efter att flertalet terrorattacker skett gentemot judiska institutioner i Europa. I ett brev till danska justitieministern skriver de:

"Vi varnar för att liknande incidenter kommer att inträffa även i Danmark innan justitieministern och andra berörda myndigheter tar hotet mot danska judar på allvar."

(Rosenberg Asmussen & Fischer, citerad i Bendtsen 2015).

Efter flera upprättade brev till ministern blev slutligen Dan Rosenberg Asmussen kallad till ett möte med justitiedepartementet den 17 september 2014. På mötet diskuterades polisbevakning vid de judiska institutionerna i Köpenhamn, men enligt Rosenberg Asmussen "händer ingenting efter mötet med Karen Hækkerup." (Rosenberg Asmussen citerad i Bendtsen 2015). Danska statens sena respons på permanent bevakning vid judiska institutioner kritiseras även av danska terrorforskare. Jytte Klausen från amerikanska universitetet Brandeis menade:

"Jag är förvånad över att permanent skydd inte redan hade inrättats vid synagogan, den judiska skolan och andra platser i Köpenhamn. Det har varit praxis i andra europeiska länder, inklusive Tyskland och Frankrike, under lång tid." (Jytte Klausen citerad i Hagedorn Hansen m.fl. 2015).

Hon menade även att attacker i Europa borde indikerat i en förändring i Danmark:

"Den allmänna indikationen på risken för terror har funnits i två år, och den akuta indikationen har funnits de senaste månaderna efter attacken mot Judiska museet i Bryssel på försommaren förra året. Enligt min mening var attacken mot museet en tydlig signal som borde ha föranlett en ny bedömning." (Jytte Klausen citerad i Hagedorn Hansen m.fl. 2015).

Även den svenska terrorforskaren Magnus Ranstorp gör en liknande bedömning av hotbilden gentemot judiska institutioner i Sverige och behovet av polisbevakning idag. Ranstorp menar att det idag föreligger "en skarp hotbild mot judiska mål i Sverige och att det är mycket troligt att en attack kan ske även här." (Intervju Ranstorp 2023). Han belyser att det även finns hot mot andra religiösa grupper och minoriteter, men att "detta är inte lika starkt som gentemot judar, det är bara att kolla ut i Europa på antalet attacker mot judiska mål de senaste åren." (Intervju Ranstorp 2023).

Ranstorp framhäver även att det är troligt att hotbilden gentemot judiska mål är högre i Sverige än i övriga Norden. Detta beror bland annat på att det i Sverige finns "en stor grupp attentatsbenägna radikal-islamistiska individer, just nu över 2000 stycken" (Intervju Ranstorp 2023). Malmö sticker även ut eftersom en stor andel av befolkningen har Palestinsk bakgrund, vilket eventuellt kan motivera till attack mot ett judiskt mål på grund av konflikten med Israel. Det finns även en rad individer från Malmö som dykt upp på terrorscenen, samt

personer med släktkoppling till gärningspersoner involverade i terrorattentat i Europa (Intervju Ranstorp 2023). De våldsbejakande högerextremisterna är även mycket benägna att göra attentat och “När det gäller NMR, är de extremt antisemitiska och mycket fokuserade på judiska måltavlor.” (Intervju Ranstorp 2023). Det finns idag över 500 våldsbejakande högerextrema individer i Sverige (Intervju Ranstorp 2023).

Ytterligare en aspekt som Ranstorp menar måste beaktas, är att Sveriges grannländer har högre säkerhet kring judiska institutioner, vilket kan öka risken för en attack i Sverige. Det är en omständighet som gör Sverige mer sårbart: “Våra länder är ju inte vakuumpförpackade, om det är välbevakat i Köpenhamn ökar risken för en attack i Malmö eftersom aktörerna ser att det är lättare att utföra attacken i Malmö.” (Intervju Ranstorp 2023).

Han menar att detta är något som ytterligare förstärker hotbilden mot judiska mål i Sverige, ovanpå det redan höga hotet. Ranstorp förstår inte hur två länder så nära varandra kan göra så olika bedömningar kring hotbild och beslut om bevakning. Ranstorp säger:

“Bedömer man hotet högt i Danmark borde man även bedöma hotet som högt även i Sverige.

Jag förstår inte varför man inte har väpnat skydd från polisen mot synagogan i Malmö. Jag tycker det är helt oförsvarbart att inte politiker ger den judiska gruppen som är kvar i Malmö det skydd som krävs” (Intervju Ranstorp 2023).

Efter terrorattacken i Köpenhamn den 14-15 februari 2015 genomfördes en utredning av danska Rigspolitiet (2015) med syftet att utvärdera myndigheternas insatser före och under attacken. I utredningen identifierades en rad brister i myndigheternas svar på händelsen och rekommendationer presenteras i syfte att förbättra samordningen mellan myndigheterna, skapa ökad kapacitet att hantera liknande händelser i framtiden och en bättre samverkan med civilsamhället (Rigspolitiet 2015).

Hotbilden gentemot judiska mål bedömdes fram till attacken 2015 av Danmarks nationella säkerhets- och underrättelsetjänst [PET] genom Danska Centrum för Terroranalys, hädanefter benämnd CTA, som *generell* vilket innebar att det “finns kapacitet och/eller avsikt samt möjlig planering av attacker mot judiska eller israeliska mål i Danmark.” (Rigspolitiet 2015:32). Bedömningar gällande terrorhotnivån mot judiska mål i Danmark har utförts till följd av terrorattacken mot ett judiskt museum i Bryssel 2014. Bedömningar har även skett

till följd av utvecklingen i konflikten mellan Israel och Palestina samma år, vid dessa bedömningar ansågs hotnivån fortsatt ligga på *generell* (Rigspolitiet 2015:32f).

Efter terrorattackerna i Paris 7-9 januari 2015 bedömde CTA att attackerna i Paris kunde leda till att "personer i Danmark väljer att följa uppmaningarna i den militant islamistiska propagandan att genomföra attacker mot andra symbolmål som till exempel [...] judiska mål samt mot obevakade civila mål." (Rigspolitiet 2015:33). Denna analys skickades den 13 januari till de danska polisdistrikten (Rigspolitiet 2015:33) vilket resulterade i ett beslut om att höja polisiära beredskapsnivån till "lätt förhöjt beredskap" (Rigspolitiet 2015:38).

Utredningen har bland annat visat på skäl till att justera det sätt som bevakning traditionellt har skötts inom dansk polis. Resultatet visade att polisens dåvarande koncept inte tog tillräcklig hänsyn till att polisen idag kan möta en ny typ av gärningsman av den karaktär som begick brotten i det aktuella fallet samt att "polisens närvaro i sig själv skulle verka avskräckande på en potentiell gärningsman." (Rigspolitiet 2015:10). Karaktären av båda attackerna och gärningsmannen i kombination med det övriga hotbilden resulterade i åtgärden "att det kan finnas behov av en mer långvarig - och möjligen permanent - bevakning av särskilt utsatta mål, inklusive särskilt judiska institutioner med mera." (Rigspolitiet 2015:9). Det tas även i beaktande att permanent bevakning "är en särskilt resurskrävande åtgärd som hittills endast har använts i relativt få fall." (Rigspolitiet 2015:10).

Den permanenta polisbevakningen återstår vid ett antal judiska institutioner även idag, och har sedan 2017 backats upp även av beväpnad militär utanför synagogan i Köpenhamn (The Danish Government 2017:19). I den danska regeringens åtgärdsplan mot antisemitism från 2022 beskrivs bevakningsåtgärder vid de judiska institutionerna som "en viktig samlingspunkt i planen" (The Danish Government 2022:4) och det motiveras tydligt varför dessa åtgärder fortfarande krävs idag:

"The continuing serious terrorist threat, including targeting Jews and Jewish targets, shows that there is still a need to maintain and support security measures and guarding in order to protect Jews and Jewish institutions. The action plan ensures that the necessary level of security around Danish Jews and Jewish institutions is maintained in the future." (The Danish Government 2022:19).

I den svenska åtgärdsplanen mot antisemitism (2022) saknas liknande redovisning över den nuvarande hotbilden mot judiska mål samt hur den judiska gruppen ska skyddas mot eventuell attack, vilket finns med i den danska planen. Vad som nämns i rapporten kopplat till åtgärder gällande säkerheten är:

“Behovet av säkerhetshöjande åtgärder för trossamfund och andra organisationer inom det civila samhället har ökat främst på grund av ökade hot mot religiösa byggnader samt hat riktat mot religiösa funktionärer och utövare. Efterfrågan på statligt stöd för att tillgodose bl.a. judiska församlingarnas och föreningars skyddsbehov har därmed ökat.”
(Regeringskansliet 2022:8).

I den danska åtgärdsplanen görs en koppling mellan ökad risk för terrorattentat i landet från islamistiskt och högerextremt håll och en ökad hotbild mot judiska mål i respektive land (The Danish Government 2022:19). Ingen sådan koppling görs i den svenska åtgärdsplanen. Däremot bedömer säkerhetspolisen att den strategiska terrorhotnivån i Sverige fortsatt ligger kvar på förhöjd nivå, en trea på en femgradig skala (Säkerhetspolisen 2023). Detta beslut fattades med utgångspunkt i NCT:s (Nationellt Centrum för Terrorhotbedömning) helårsbedömning över terrorhotet i Sverige 2023 där bedömningen gjordes att: “Terrorattentatshotet mot Sverige under 2023 utgörs troligen främst av ensamutförande aktörer som motiveras av våldsbejakande högerextremism eller våldsbejakande islamism” (NCT 2023:1). Troliga målval för båda dessa grupper beskrivs som religiösa mål med koppling till judar (NCT 2023:2).

Vid samtal med Malmö stads stadsövergripande säkerhetssamordnare, Thomas Bull, nämns att fokuset inom dessa frågor ligger i det långsiktiga arbetet. Stor vikt läggs vid att starta tidigt, framförallt i skolorna. Dialog och samverkan mellan kommun och civilsamhälle nämns som en viktig faktor för att arbeta förebyggande. Thomas Bull har stor respekt för de säkerhetsåtgärder som församlingen anser behövs, men menar att lösningen är att grupper möts, bland annat att “den judiska och muslimska sidan möts i olika dialogprojekt” (Intervju Bull 2023). Han trycker även på vikten av att den judiska gruppen kommer ut istället för att stänga in sig i en bubbla av hemlighetsfulla evenemang, att “bjuda in istället för att sluta sig” (Intervju Bull 2023).

Samtidigt menar säkerhetschefen vid JFM att önskan är att synagogan ska kunna vara lika öppen som kyrkan som ligger över gatan, "att den ska stå öppen och vem som helst kan komma och gå." (Intervju säkerhetschef 2023). Han menar att målet inte är att skapa en bunker, men på grund av hur säkerhetsläget ser ut för judar i Sverige idag, finns det inget annat val än att stänga in sig. Han säger: "Utan polisens uppbackning är församlingen för sårbar för att hålla verksamheten öppen, då måste vi istället ta alla möjliga säkerhetsåtgärder. Vad hade exempelvis hänt i Köpenhamn om de inte haft en av sina egna vakter placerade utanför synagogan?" (Intervju säkerhetschef 2023).

4. 2. Polisens bevakningsrutiner

Markus Svensson som arbetar som operativ samordnare inom polisregion norr i Malmö har den senaste tiden fungerat som kontaktperson gentemot JFM:s säkerhetsavdelning. Han menar att informationsutbytet idag är mycket ensidigt där polisen förlitar sig på att bli kontaktad gällande information om evenemang eller liknande av JFM:s säkerhetschef. Han menar däremot att detta kan skapa ett överflöd av information: "Det finns en mänsklig begränsning där det är svårt att ha koll på alla de judiska högtiderna. Dessa tillsammans med alla andra händelser som regionen har hand om skapar ett oerhört stort informationspaket där risken blir att saker glöms eller missas." (Intervju Svensson 2023).

Svensson menar att det finns vissa brister i rutinerna gällande planeringen av bevakningsinsatser samt att det krävs en uppbyggnad av stabilare struktur. Misskommunikation kan skapas eftersom flera led i beslutfattandet och planeringen av polisens bevakningsresurser vid judiska mål görs muntligen i Malmö. Ibland kan denna misskommunikation resultera i att polisen inte är på plats även om detta varit överenskommet. Svensson nämner även att det föreligger en utmaning i att prioritera resurserna när uttryckning krävs på annan plats: "På något sätt ska en avvägning göras mellan två händelser och det blir svårt att avgöra vilket som väger tyngst. När det inte finns en avsatt resurs till bevakning av judiska objekt så blir det svårt att sätta en dedikerad resurs där. När patruller alltid krävs annan plats behöver vi ofta göra en omprioritering." (Intervju Svensson 2023).

Säkerhetschefen vid JFM beskriver hur påfrestande det stora förarbete är som krävs för att få polisen i Malmö på plats vid församlingens stora evenemang. Han nämner även att det inte alltid är lätt att övertala polisen om att uppbackning krävs samt att polisen ibland inte dykt upp trots att detta lovats: "Det har funnits många tillfällen där vi har blivit lovade hjälp där polisen inte dykt upp, trots ett stort behov av uppbackning. Eftersom polisen ger ett avskräckande signalvärde är deras hjälp avsevärt viktig." (Intervju säkerhetschef 2023).

Judiska församlingen anordnade en ljusmanifestation för sina medlemmar på Stortorget i Malmö 2022. Säkerhetschefen beskriver hur kontakt etablerades med polisen i ett tidigt skede och en ansökan om tillstånd för allmän sammankomst gjordes, vilket polisen godkände. Polisen hade vid detta tillfället lovat att assistera med polisbevakning, men gjorde endast en tillsyn vid evenemanget när medlemmarna redan börjat lämna. En av församlingens säkerhetsvakter som jobbade under evenemanget beskriver kvällen som att "hela tiden vänta på när polisen kommer" (Intervju säkerhetsvakt 2023). När väl polisen är på plats beskriver hon att: "Vakterna blir stressade över ovissheten om hur länge denna bevakning kommer fortlöpa. Vi vet om att polisen ofta brukar lämna igen, så vi försöker göra allt för att de ska stanna." (Intervju säkerhetsvakt 2023). Hon beskriver även hur personer under evenemanget försökte ta sig förbi församlingens avspärningar och att utomstående inte hade någon respekt för vakterna (Intervju säkerhetsvakt 2023).

Claes-Göran Wåhlin arbetar som operativ verksamhetsplanerare inom polismyndigheten i Region Stockholm och har verkat som judiska församlingens kontaktperson i 25 år. Han beskriver hur de sköter beslut om bevakning i Stockholm annorlunda jämfört med i Malmö. När ett beslut om allmän sammankomst tas svarar alltid Wåhlin på beslutet med vilka åtgärder som ska tas från polisens sida, som i sin tur skickas till yttre personal. Besluten tas alltså skriftligen och inte muntligen som i Malmö: "Bevakningsåtgärd samt antal poliser står alltid med på detta beslut och detta ska betraktas som en arbetsorder." (Intervju Wåhlin 2023).

Han menar däremot att församlingen i Stockholm har klarat sig väldigt bra jämfört med andra församlingar i Sverige: "I Malmö har jag förstått det som att hotbilden har varit mycket öppen och rå mot judiska objekt och i Umeå fick församlingen lägga ner på grund av hotbilden. Det är ett stort misslyckande." (Intervju Wåhlin 2023). Han säger däremot att polisen i Stockholm ändå har höjt ribban när det kommer till polisbevakningen:

“Efter en situation mot församlingen i Stockholm började vi ta in de judiska objekten i polisens lokala dagliga tillsyn, detta går lite upp och ner beroende på händelseutvecklingen men jag upplever att myndigheten den senaste tiden har höjt ribban. De judiska objekten finns alltid med i vår omvärldsbevakning och vi har exempelvis just nu från och till bevakning vid ankomst och hemgång för eleverna vid den judiska skolan.” (Intervju Wåhlin 2023).

Även Wåhlin beskriver en frustration över de begränsade resurserna för att stötta judiska institutioner med bevakning: “Det är trist när inte resurserna räcker till. Vi ser problematiken men vi har inte många händer att göra något av det.” (Intervju Wåhlin 2023). Han beskriver hur stockholmspolisen ofta prioriterar fast bevakning kring de stora judiska högtiderna, men samtidigt att överraskningar kan komma närsomhelst: “Vi har ofta polis på plats kring högtiderna men det är ju inte ofta då som attacker sker, utan det sker när vi minst anar så fort man sänker garden. Detta måste vi vara beredda på också.” (Intervju Wåhlin 2023).

Wåhlin är också orolig över att Sverige inte lägger lika mycket resurser på bevakningen som våra grannländer: “Om nu Danmark har så bra bevakning mot församlingen och nu även i Norge, gör det att vi blir den svagaste länken i Norden. Terrorattacker sker ju inte där man väntar att möta väpnat motstånd, utan mot de mjukaste målen.” (Intervju Wåhlin 2023). Han menar även att “det är inte en fråga *om*, utan *när* en attack sker” samt att “vi kan inte se Sverige som förskonade mot attacker. På samma sätt som attentat mot judiska objekt sker i Europa eller i övriga världen, kan det lika väl ske i Sverige.” (Intervju Wåhlin 2023).

Även Svensson beskriver en frustration över att förstå problematiken men samtidigt saknas nödvändiga resurser för att sätta in den bevakning som kan vara påkallad. Svensson förstår även att Sverige kan uppfattas som den svaga länken jämfört med sina grannländer gällande den polisiära bevakningen vid judiska institutioner: “Jag förstår ju logiken i att när andra stärker upp så blir vi ett lättare mål vilket i sin tur ökar hotet hos oss. Men i sin tur förändras ingenting i praktiken eftersom att det blir svårt att fördela om de enskilda patrullerna vi har här i Malmö.” (Intervju Svensson 2023).

Wåhlin trycker däremot på att trots att vi inte har permanent bevakning runt judiska mål i Sverige idag får vi inte blunda för den hotbilden som finns. “Bara för att vi inte kan sätta poliser dygnet runt måste vi vara mycket vaksamma med vad som är på gång ändå. Det finns idag en stor medvetenhet hos yttre personal i Stockholm om de judiska objekten och deras

problematik men detta måste hela tiden aktualiseras så att man inte tappar denna förståelse. Vi är den tunna blå linjen och bakom oss finns ingenting.” (Intervju Wåhlin 2023).

Wåhlin beskriver vikten av ett nära samarbete med berörda enheter inom polisen och den judiska säkerhetsorganisationen i Stockholm samt att ha en fullgod omvärldsbevakning och analys gällande utvecklingen av hotbilder mot judiska objekt i Europa: “Jag tittar ofta på hur Stockholm ser ut med fokus på hot mot församlingen. Vi gör även omvärldsanalys och har koll på om någonting händer i bland annat Israel-Palestina konflikten eftersom att vi förstår att det kan drabba församlingen i Stockholm.” (Intervju Wåhlin 2023).

Han beskriver även hur planeringen inför bevakningsuppdrag görs i samarbete med judiska församlingens interna säkerhet och att de tillsammans prickar ut vilka tillfällen som är viktiga att bevaka med hjälp av polisens resurser. Wåhlin poängterar att denna kontakt sker tidigt och att de judiska högtiderna alltid finns med i deras operativa planeringskalender vilket medför en stor medvetenhet för kommande händelser. Wåhlin ser det som en fördel att han har suttit som kontaktperson under så många år och byggt upp det samarbete och den förståelse som han och hans avdelning har: “I och med att vi har haft det här samarbetet i så många år har vi utvecklat en snabb respons ifall något särskilt händer som kan drabba judiska objekt. Då har vi genast en diskussion med säkerhetschefen på församlingen. I vårt samarbete med judiska församlingen anser jag det viktigt att göra överenskommelser för att vi ska kunna hitta varandra och jag lyssnar på hur säkerhetschefen inom församlingen ser på saker.” (Intervju Wåhlin 2023).

Eftersom det är sällan polisen får information från säkerhetspolisen (Säpo), ser Wåhlin det som en fördel att många av hans kollegor och chefer tidigare jobbat inom där: “Det är bara få gånger när det har bränt till ordentligt som vi har fått uppgifter från dem. Vi har inte riktigt den här vardagliga kontakten med andra myndigheter på min nivå.” (Intervju Wåhlin 2023). Att Wåhlin har många på sin avdelning som tidigare jobbat på Säpo menar han “innebär ett större säkerhetstänk” och gör att “det ofta blir lättare att jobba med dessa frågor eftersom att de då förstår hotbilsbedömningar bättre.” (Intervju Wåhlin 2023).

Vad som framkommer av Wåhlins beskrivning av polisens organisationsstruktur inom hans avdelning, är personen som viktigare än funktionen: “Det finns funktioner och det finns personer, den bästa kontakten får du med personer och inte med funktioner. Det är däremot

svårt att i en organisationsskiss rita in personer istället för funktioner." (Intervju Wåhlin 2023).

Svensson menar att kontaktpersonen gentemot den judiska församlingen måste vara beroende av en funktion och inte en person, på grund av att personer byter tjänster. I Malmö finns flera olika kontaktpersoner med olika uppdrag och där menar Svensson att "en bättre rutin måste befästas för att klargöra hur funktionen ska se ut." (Intervju Svensson 2023). Svensson menar även att det är viktigt att det finns en kontinuitet med kontaktpersonen "där det inte ska krävas att relationen måste arbetas upp och förståelse ska skapas varje gång en ny kontaktperson tillsätts." (Intervju Svensson 2023).

Även säkerhetschefen vid JFM instämmer gällande vikten av förståelse och en god samverkan och att detta skapas med en person och inte med en funktion: "Det finns självklart ett syfte med att jobba fram till ett beroende av funktionen istället för positionen, men när det handlar om relationer och samverkan så är det lite annorlunda. Man bygger inte broar genom en funktion utan det görs via långvarig samverkan och dialog." (Intervju säkerhetschef 2023).

Säkerhetschefen vid JFM beskriver hur det genom åren varit problem från och till gällande polisens olika kontaktpersoner: "Ibland har det under en tid inte funnits någon kontakt alls och ibland finns en bra samverkan men som sedan bryts när denna person byter tjänst." (Intervju säkerhetschef 2023). Han beskriver att denna snabba ruljans av kontaktpersoner gör att det blir svårt att bygga upp en långvarig relation och en förståelse för hotbilden mot judiska objekt, vilket säkerhetschefen ofta måste förklara för den nya kontaktpersonen: "Det tär hela tiden på relationen mellan judiska församlingen i förhållande till myndigheter överlag. Det är egentligen därför dessa kontakter måste komma högre uppifrån och vara tydligt nedskrivet hur samarbetet ska se ut och vad som ska göras om något sker." (Intervju säkerhetschef 2023).

Wåhlin trycker på att oavsett person eller funktion så måste polisen själva vara informerade om den aktuella lägesbilden för att "i den bästa av världar så ska inte säkerhetschefen på församlingen behöva informera polisen om hur hotbilden ser ut, utan det ska komma ifrån oss." (Intervju Wåhlin 2023).

Svensson menar att det krävs tydligare direktiv i hur polisen ska förhålla sig i dessa frågor: “Det behövs en tydlig riktlinje från högre håll i hur vi ska förhålla oss i de här frågorna. Just hotbilden mot judiska mål är inte så tydlig i prioriteringen. I och med våra begränsade resurser och att vi inte får någon information om en ökad hotbild så kommer vi jobba i den linjen som vi brukar. Vi är duktiga på att sköta saker som sker plötsligt men vi har idag inte möjlighet att avsätta extra för just bevakningsuppdrag vid judiska församlingen i och med hur vi är organiserade idag” (Intervju Svensson 2023).

5. Analys

I kommande stycke kommer en analys att göras över de två fokusområdena. I första delen kommer en analys göras av varför Danmark och Sverige skiljer sig åt, utifrån Wilhelm Agrells förvarningsprocess. I del två kommer polisens organisering att analyseras utifrån kontingentsteorin som används för att förklara framgångsfaktorer och brister i olika organisationsstrukturer.

5. 1. Danmark och Sverige utifrån Agrells förvarningsprocesser

Vad som framkommit genom det empiriska materialet är att det inte finns olika typer av hotbilder gentemot judiska mål i Danmark och Sverige, samt att varningar om hotbilden kommit ifrån båda länderna. Företrädarna från judiska församlingen i Danmark upplevde en stor frustration över avsaknaden av förståelse från myndigheter gällande den ökade hotbilden och att en attack kunde inträffa i Danmark. Flera varningar gjordes, vilka inte omhändertogs av ansvariga myndigheter.

För att analysera huruvida en förklaring till att Danmark och Sverige skiljer sig åt gällande varningssystem kommer Agrells modell för förvarningsprocesser att användas. I modellen är den inledande fasen *varseblivningen*. Utifrån modellen (fig.1), kommer indikatorerna på att varseblivning skett att undersökas i fallet Sverige och Danmark.

Hotbilden gentemot judiska församlingar i Danmark och Sverige har aktualiserats i båda länder, såväl före som efter attacken 2015. Det råder därför ingen tveksamhet kring att hoten gått igenom *varseblivningsfasen* i både Danmark och Sverige. Tidigare attacker mot judiska institutioner före 2015 (Toulouse 2012, Bryssel 2014, Paris 2015 m.fl.) visade på *förekomsten av och förutsättningarna för detta specifika hot samt förekomsten och frekvensen av hotet i andra sammanhang* (fig.1- varseblivningsindikatorer). Attacken i Köpenhamn har ytterligare visat på förutsättningarna för detta specifika hot i Sverige, med tanke på det mycket nära geografiska avståndet till Danmark.

Agrell beskriver att en eventuell utebliven eller sen varseblivning kan kopplas till ett eller flera samverkande hinder: *Brist på data, att det finns en dominerande tolkningsram, skilda tolkningar som sinsemellan står i strid med varandra samt om personliga och institutionella förutfattade meningar blockerar* (Agrell 2022:32f).

Det råder ingen tveksamhet i att det föreligger en brist på data, alltså att fenomenet inte kan upptäckas eller ej upptäckas med tillgängliga metoder. I intervjuerna framkom det att poliserna har stort förtroende för säkerhetspolisens metoder att upptäcka hot. Dock nämner intervjupersonerna att denna relevanta information ofta inte når polisen. Det ska tilläggas att i det empiriska materialet och intervjuunderlaget saknas uppgifter om hur säkerhetspolisen arbetar internt med dessa frågor. Men med tanke på Magnus Ranstorps syn på den allvarliga hotbilden och den stora risken för en attack mot ett judiskt mål även i Sverige, kan antagandet göras att även säkerhetspolisen har samma underlag och information.

Eftersom det enligt Agrell är vanligast i *vaksamhetsfasen* som specifika skydds- och beredskapsåtgärder sätts in (Agrell 2022:93), kan det tyda på att hotet i Sverige inte passerat denna fas. Med hjälp av Agrells *vaksamhetsindikatorer* (fig.1) kan en analys göras över huruvida det föreligger brister på denna nivå.

Agrell menar att det finns svårigheter i *vaksamhetsfasen* i och med en oförmåga att skapa detektering i form av organisationer, expertis och procedurer. Resultatet kan då bli en oklarhet var ansvaret ligger för en kontinuerlig och samlad uppföljning av hotet (Agrell 2022:94). Detta innebär att även om data finns, kan tolkning och agerande blockeras (Agrell 2022:33). Att det saknas en kontinuerlig och samlad uppföljning av hotet kan vara en möjlig förklaring till att det skiljer sig åt mellan länderna, vilket vi bland annat kan bevittna i

avsaknaden av beskrivningen av hotbilden i Regeringskansliets åtgärdsplan mot antisemitism (Regeringskansliet 2022).

Vid attacken i Köpenhamn 2015 visar Rigspolitets utredning (2015) att det förelåg en brist på föregripande insatser. Det var först några dagar innan attacken i Danmark 2015 som varningar om betydelsefulla förändringar i specifika hot gjordes, det vill säga *vaksamhetsindikatorer*. Detta efter terrorattacken i Paris den 7-9 januari 2015 vilket bidrog till en bedömning om förhöjd hotnivå mot judiska mål i Danmark vilket resulterade i ett beslut om att höja polisiära beredskapsnivån till "lätt förhöjd beredskap" (Rigspolitiet 2015:38). Däremot valde de danska myndigheterna att skicka polisbevakning till de judiska målen i Köpenhamn först efter att den första terrorattacken skett i Krudtønnen, vilket innebar att danska polisen agerade i *eftervarningsfasen*.

Det har även framkommit av intervjuerna med polisen att det är svårt att agera preventivt. Polisen har ett linjeuppdrag med begränsade resurser, i vilken de får del av för lite information från ansvariga myndigheter gällande den specifika hotbilden mot judiska mål i Sverige idag. Detta leder till svårigheter i att agera preventivt. Svensson menar att de istället "är duktiga på att sköta saker som sker plötsligt" (Intervju Svensson 2023), alltså när det har inkommit larm.

Den slående skillnaden mellan Danmark och Sverige är den dödliga terrorattacken mot synagogan i Köpenhamn 2015. När gärningsmannen slog till mot synagogan och en judisk säkerhetsvakt föll offer, blev hotet plötsligt verkligt. Då övergick hotet från att vara hypotetiskt till en konkret händelse i närtid, alltså hotet övergick till Agrells *larmfas*.

Det var först efter attacken och Rigspolitiets utredning som beslutet om permanent bevakning vid judiska mål gjordes i Danmark, alltså efter att hotet passerat *larmfasen*. Det framstår som att det inte finns några brister för polis och myndigheter att agera efter *larm-* eller *eftervarningsfasen* i Danmark. I Sverige agerar polisen även i *larmfasen*, vilket exempel på tidigare attentat och försök till attentat visat på. Polisens svar på det bombhot som riktades mot synagogan i Malmö i maj 2023 är ett exempel på detta, då polisbevakning inrättades efter detta hot, dock under en begränsad tid.

Agerandet i Danmark före attacken 2015 samt hur situationen framställs i Sverige idag visar på att det är i *vaksamhetsfasen* som vissa brister föreligger. Länderna svarar på direkta och

tydliga hot, efter att de nått *larm-* eller *eftervarningsfasen*. I Köpenhamn skedde de förändrade rutinerna gällande bevakning av judiska objekt *efter* attacken. I Sverige har inga sådana beslut fattats, vilket kan tyda på en utmaning i *vaksamhetsfasen*. Sveriges, i förhållande till sina grannländers, bristande bevakning av judiska objekt, kan vara en betydelsefull komponent i en hotbilda-bedömning. Att Sverige har en annan skyddsnivå än våra grannländer gör oss sårbara för eventuella framtida attacker.

Ytterligare en faktor som indikerar på *vaksamhetsfas* är förändringar som påverkar hothierarkin (Agrell 2013:21f). Agrell menar även att ett hot kan vara nog så reellt, men måste uppfattas som sådant av tongivande aktörer innan det omvandlas på detta sätt (Agrell 2022:9f). Problemet måste alltså bli policyrelevant och det måste finnas specifika politiska förutsättningar för beslutet.

5. 2. Polisens arbete utifrån ett organisatoriskt perspektiv

Terrorattacken i Köpenhamn 2015 bidrog till stora förändringar inom den danska polisens syn på behovet av bevakning av judiska mål. En omfattande förändring inom resursfördelningen gjordes, vilket möjliggjorde permanent bevakning av flertalet judiska mål i Köpenhamn (Rigspolitiet 2015). I Sverige finns inte någon liknande fördelning av resurser specifikt menade för judiska mål, utan i Sverige är det upp till den lokala polisen hur fördelning av resurser gentemot bevakningen av judiska mål ska prioriteras. En analys kommer därför att göras av polisens organisationsstruktur, för att undersöka om skillnaderna mellan länderna beror på hur polisen är organiserad utifrån de förutsättningar och resurser som finns.

Den stora skillnaden mellan polisens organisering i Malmö och Stockholm är vikten av person och funktion. I Stockholm finns en långvarighet i relationen mellan judiska församlingen och polisens kontaktperson, vilket beskrivs som avgörande gällande förståelse och kontinuitet. I Malmö är polisen ämnad att vara mer organiserad utifrån funktion och inte person, på grund av att personer byter tjänster och uppdrag ändras. Kontingensteorin förklarar vikten av person eller funktion genom att betona behovet av anpassning till specifika krav eller omständigheter. Enligt teorin kräver olika organisationer olika typer av kompetens och funktioner, men att skapa matchning mellan personer och funktioner kan öka effektivitet och framgång (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2020:175f).

En faktor inom kontingensteorin som berör uppdelningen mellan person och funktion är huruvida organisationen är *mekanisk* eller *organisk*. Burns & Stalker (1961) menar bland annat att organisationer som arbetar mer organiskt och informellt är mer framgångsrika då dessa tar vara på människors förmåga att utarbeta egna uppgifter till stöd för de mål organisationen uppställt (Burns & Stalker 1961:120f). Polismyndighetens organisation bedöms övergripande som mekanisk, men Stockholmspolisens, enligt Wåhlin's beskrivning, som mer *organisk*. Där arbetar man på ett mer *organiskt* sätt och medarbetarnas personliga egenskaper beskrivs som viktiga faktorer för att avdelningen ska få ett så framgångsrikt resultat som möjligt inom dessa frågor. Wåhlin lyfter även att det innebär en stor fördel att man på avdelningen har medarbetare med bakgrund inom säkerhetspolisen och som därför besitter värdefull kunskap gällande arbete med hotbildsanalyser. Men frågan är om det inte blir sårbart att sådan kunskap ska förlita sig på personlig kompetens och inte inrymmas inom en funktion.

I Malmö styrs polisorganisationen generellt sett mer av formella regler och processer. Avsaknaden av formaliserade beslut från ledningshåll har lyfts som en viktig omständighet. Detta är något som tyder på en mekanisk organisering vilket kan innebära en centraliserad organisation som har svårt att ställa om sig i en föränderlig värld. Det föranleder även en risk för att medarbetare inte ser syftet med sin insats och kompetens (Burns & Stalker 1961:123). Detta är något som beskrivs som ett problem i Malmö, där beslut om tillsyn eller bevakning fattats av operativa samordnare, men som sedan inte verkställs av patruller, vilket kan förklaras i att medarbetare i mekaniska strukturer inte ser syftet i sina arbetsuppgifter (Burns & Stalker 1961:123).

Eftersom det idag inte finns några tydliga direktiv i hur polisen ska organisera sig i frågor om bevakning av judiska objekt i Sverige, krävs en god respons på förändringar i omvärlden. Kontingensteorin förklarar en god anpassning till de omständigheter och krav som råder i organisationens snabbt föränderliga omvärld, är en faktor för organisationers framgång och effektivitet (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2020:175). Stockholmspolisens nära samarbete med judiska församlingen under många år menar han har bidragit till att öka den snabba responsen på särskilda händelser, samt att mycket dialog krävs mellan båda parterna för att få en fullständig bild över hotbildssituationen (Intervju Wåhlin 2023).

Vikten av dialog och planering är något som även har påpekats av säkerhetschefen vid JFM. Han beskriver hur polisens kontaktpersoner ofta brister i sin förståelse av hotbildssituationen,

samt att säkerhetschefen måste bygga upp denna förståelse varje gång en ny kontaktperson tillsätts. Jay Galbraith (1973) belyser aspekter av organisationers informationsbehov och menar att när *osäkerheten* är stor, måste organisationen ha förmåga att ta emot, bearbeta och använda information för att lyckas med sina handlingar, annars ackumuleras kunskap om situationen medan organisationen utför handlingen (Galbraith 1973:4f). Detta förklarar vikten av planeringsrutiner eller andra prioriteringar. För att lyckas göra rätt prioriteringar i fördelningen av resurser och minska *osäkerheten*, måste polisen ha en så bra förmåga att ta emot och bearbeta information om hotbilden gentemot judiska mål.

Ett av framgångsrecepten för att reducera detta informationsbehov är att isolera arbetsuppgifter, genom att göra varje arbetsmoment till sin egen enhet lokaliserad på samma ställe. Med självstyrning och eget ansvar för resurser, minskar behovet av informationsutbytet inom enheten (Galbraith 1973:10). Detta är ytterligare en omständighet i vilket Stockholm skiljer sig från Malmö. Den omständighet att Stockholmspolisen saknar tillgänglig och tillförlitlig information gällande hotbilden, innebär att de själva införskaffar sig relevant information och utför hotbildsanalyser och omvärldsbevakningar. Detta utförs särskilt vid händelseutvecklingar till följd av kriget mellan Israel och Palestina. Svensson menar att informationsbehovet bidrar till svårigheter att fördela resurser. Mycket av informationen går muntligen via honom vilket kan leda till kommunikationsbrister och att information missas. Även Svensson beskriver hur han inte har tillgång till all önskvärd information om en eventuell hotbild, vilket han menar gör det svårt att ta adekvata beslut i prioriteringen av resurser (Intervju Svensson 2023).

Det framstår som att Stockholmspolisen har en mer *decentraliserad* organisation, vilket enligt kontingensteorin är en förutsättning för att organisationen ska nå måluppfyllelse och beskrivs som positivt för en organisations möjlighet att svara på förändringar i omvärlden (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2020:176). Stockholmspolisens arbete med fördelningen av resurser beskrivs fungera "som en röd tråd genom hela korridoren" där alla som arbetar operativt sitter samlokaliserade. Stockholmspolisen förlitar sig inte på att beslut ska tas på en högre nivå, utan fattar beslut om adekvata åtgärder *decentraliserat* med hjälp av egna resurser internt.

Decentralisering beskrivs som ett resultat av en persons oförmåga att hantera all information som krävs för att fatta beslut i en organisation (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2020:186), där det motsatta beskrivs inom Malmöpolisen. Svensson arbetar idag ensam inom sin funktion vilket

leder till att dessa beslut blir personbundna till honom, samtidigt som han har en mängd olika ansvarsområden. Detta leder i sin tur till en hög arbetsbelastning som i sin tur påverkar hans förmåga att fatta adekvata beslut (Intervju Svensson 2023). Detta tyder på mer *centralisering*. Ytterligare en aspekt som tyder på mer *centralisering* är att anställda arbetar mer separerade från varandra i olika avdelningar med mer specialiserade arbetsuppgifter. Bland annat nämns de olika kontaktpersonerna vid Malmöpolisen som har olika funktioner inom olika områden. Kontakten sker mellan olika personer med olika uppdrag och organiserat på olika avdelningar. Denna komplexitet ställer högre krav på samordning mellan enheter (Eriksson-Zetterquist m.fl. 2020:176).

6. Slutsats

Syftet med denna analys har varit att belysa *vilka faktorer som leder till skillnader i bevakningsåtgärder mellan två länder. Detta trots liknande hotbild och måltavlor för eventuella attentat*. Slutsatsen visar att med stöd i Agrells teorier, kan det konstateras föreligga brister inom *vaksamhetsfasen*, där Agrell menar att trots att data finns, kan tolkning och agerande blockeras (Agrell 2022:33). Detta är omständigheter som är av stor betydelse och som måste beaktas i ett preventivt och brottsförebyggande arbetet mot terrorhändelser riktade mot judiska mål. Trots att attacker med dödlig utgång skett gentemot judiska institutioner i Europa de senaste åren, inklusive så nära avstånd från Sverige som i Köpenhamn, finns det indikatorer på att även hotet måste förvandlas till ett skarpt larm även i Sverige för att polisbevakning av judiska objekt i Sverige kan bli en realitet.

Trots att resultatet visat på stora indikationer på *vaksamhetsfas* i Danmark, agerade ansvariga myndigheter först i eftervarningsfasen. I fallet med Sverige kan slutsatsen dras att vaksamhetsindikatorerna är ännu mer tydliga än i fallet med Danmark före 2015. Frågan blir därför om hoten gentemot judiska mål i Sverige har kommit tillräckligt långt i *vaksamhetsfasen* för att berörda myndigheter ska agera. Enligt min uppfattning så har det det. Alternativet är att vänta på att en händelse sker och agerar i *larmfasen* eller eftervarningsfasen. Men syftet med preventiva åtgärder och bevakningsresurser är att

förhindra skada i motsats till att agera efterklokt, detta genom att tillskjuta resurser efter att skadan redan har skett.

Det har även framkommit att polisens interna organisering påverkar möjligheten till svar på hot. Information om och förståelse av hotbilden är en tydlig faktor som påverkar möjligheten att ta adekvata beslut. Där har polisen i Stockholm en fördel i de länge upparbetade kontaktytorna med judiska församlingens säkerhetsorganisation samt samt tidigare erfarenheter av arbete på Säpo. Denna fördelen är däremot svår att applicera överallt, eftersom strukturen är baserad på person istället för funktion. I Malmö, där liknande långvarigt upparbetade kontaktytor och erfarenheter av hotbildsanalyser saknas, efterfrågas tydligare beslut gällande hur polisen ska förhålla sig och prioritera dessa frågor.

Såväl Stockholmspolisen som Malmöpolisen upplever en frustration över att resurserna inte räcker till för att tillgodose det behov av bevakning som judiska institutioner har idag. Därför måste beslut gällande omfördelning av resurser och prioritering av fasta resurser fattas från högre beslutsnivåer. Detta är även något som framkommit som förslag till lösningar från samtliga intervjupersoner, det vill säga att förändring inte kommer ske förrän det finns en uttrycklig politisk vilja och förrän beslut tas från högre politisk nivå. I januari 2023 presenterade regeringen en ny satsning: "Ett samlat grepp för att förbättra förutsättningarna för att leva öppet och tryggt som jude i Sverige" där förebyggande åtgärder för att stärka bland annat säkerheten ska utredas (Regeringen 2023). Det återstår att se om denna satsning kan bidra till preventiva åtgärder.

Slutligen görs inga anspråk på att resultatet av dessa faktorer representerar alla förklaringsfaktorer till problemet. Under studiens gång har det framkommit att det finns många olika aspekter av detta fenomen som ytterligare bör undersökas. Några av dessa aspekter är vikten av myndighetssamarbete inom terrorprevention, den politiska viljan inom området samt hur situationen ser ut i andra länder i Europa som också varit utsatta för terrorattacker mot judiska mål. Det hade även varit intressant att vidare studera varför Norge, trots avsaknaden av terrorattack med dödlig utgång mot judiska mål, valt att följa Danmarks linje gällande polisbeskydd.

7. Referenslista

7.1. Intervjuer

Ranstorp, Magnus, terrorforskare, Köpenhamn 2023.04.19.

Intervjuperson 1, Säkerhetschef judiska församlingen Malmö, Malmö 2023.04.24

Intervjuperson 2, Säkerhetsvakt vid judiska församlingen Malmö, Malmö 2023.04.24

Bull, Thomas. Stadsövergripande säkerhetssamordnare vid Malmö stad, Malmö 2023.05.09

Wåhlin, Claes-Göran, Operativ verksamhetsplanerare vid polisen Stockholm city. 2023.05.10
(zoom)

Svensson, Markus, Operativ samordnare vid polisen i Malmö region norr, Malmö 2023.05.11

7.2. Källor och Litteratur

Abramowicz, Naomi, 2018. "Sveriges judar tvingas ta ansvar för sin egen säkerhet".
Aftonbladet. 19 juni.

<https://www.expressen.se/ledare/naomi-abramowicz/sveriges-judar-tvingas-ta-ansvar-for-sin-egen-sakerhet/> (Hämtad 2023.04.19)

Adell, Erik & Eeg-Olofsson, Anders, 2023. "En person anhållen efter misstänkt för grovt brott vid Synagoga i Malmö". *Sveriges Radio*. 26 april.

<https://sverigesradio.se/artikel/avsparrat-i-centrala-malmo-polisen-misstanker-grovt-brott>
(Hämtad 2023.04.20)

Agrell, Wilhelm, 2013. *Den svarta svanen och dess motståndare- Förvarningsaspekter på attentatet i Oslo och på Utöya 22 juli 2011*. Stockholm: Centrum för Asymmetriska Hot- och Terrorstudier, Försvarshögskolan.

Agrell, Wilhelm, 2022. *Vi såg det inte komma- Att missa, förtränga och bortförklara samhällshot*. Lund: Studentlitteratur.

Alvehus, Johan, 2014. *Skriva uppsats med kvalitativ metod: En handbok*. Liber AB: Stockholm.

Bendtsen, Simon, 2015. "Skulle der lig på bordet, før man tog vores sikkerhed alvorligt?". *Berlingske*. 7 mars.
<https://www.berlingske.dk/samfund/skulle-der-lig-paa-bordet-foer-man-tog-vores-sikkerhed-alvorligt> (Hämtad 2023.04.15)

Betts, K. Richard, 1982. *Surprise Attack: Lessons for Defense Planning*. Brookings: Washington, DC.

Burns, Tom & Stalker, GM, 1961. *The management of Innovation*. Oxford: Oxford University Press.

Canoilas, Viviana, 2017. "Misstänkt attentat mot judiska begravningsplatsen i Malmö". *Dagens Nyheter*. 11 december.
<https://www.dn.se/nyheter/sverige/brandbomber-mot-judiska-forsamlingen-i-malmo/> (Hämtad 2023.04.19)

Det jødiske samfund i Danmark. "About the jewish community in Denmark".
<https://mosaiske.dk/about-the-jewish-community-of-denmark/> (Hämtad 2023.04.11)

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Kalling, Thomas & Styhre, Alexander, 2020. *Organisation och organisering*. 4 uppl. Liber AB: Stockholm

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik, Towns, Ann & Wängnerud, Lena, 2017. *Metodpraktikan - Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 5 uppl. Wolter Kluwer: Stockholm.

Galbraith, Jay, 1973. *Designing Complex Organizations*. Addison-Wesley Publishing Company Inc: Reading, Massachusetts.

Hagedorn Hansen, Maja, Bendtsen, Simon & Jung, Eva, 2015. "Eksperter: Danske jøder skulle have haft politibeskyttelse for længe siden". *Berlingske*. 18 februari.
<https://www.berlingske.dk/samfund/eksperter-danske-joeder-skulle-have-haft-politibeskyttelse-for-laenge-siden> (Hämtad 2023.05.10)

Hanson, Matilda E., Holmström, Mikael, 2011. "Bomben skulle ha dödat 40 personer". *SvD*. 5 december.

<https://www.svd.se/a/5abdc7c-bb76-37ac-96d1-756a20520340/bomben-skulle-ha-dodat-40-personer>
(Hämtad 2023.05.15)

Hansson, Tove & Rydén, Hanna, 2021. "Föremål vid synagogan i Malmö var inte farligt". *DN*. 2 september.
<https://www.dn.se/sverige/avsparrningar-runt-synagogan-i-malmo-polisen-undersoker-misstankt-vaska/>
(Hämtad 2023.05.11)

Judiska församlingen i Stockholm 2022. "Judar i Sverige".
<https://jfst.se/judendom-judar/judar-i-sverige/>
(Hämtad 2023.05.04)

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend, 2017. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund.

Lindkvist, Hugo, 2019. "Bidrag täcker inte kostnad för hoten mot judar". *Dagens Nyheter*. 17 april. <https://www.dn.se/kultur/bidrag-tacker-inte-kostnad-for-hoten-mot-judar/> (Hämtad 2023.04.15)

Ministry of Local Government and Modernisation, 2021. *Actionplan against antisemitism 2021-2023- a continuation*. Oslo: Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/9c3f6754f04844da971a26331b732b3f/action-plan-against-antisemitism-20212023-a-continuation.pdf>
(Hämtad 2023.05.04)

NCT 2023. *Helårsbedömning 2023 - Sammanfattning*. Nationellt centrum för terrorhotbedömning. <https://sakerhetspolisen.se/download/18.36cda2851868025da5b18b/1678194697351/NCT%20helårsbedömning%202023.pdf>
(Hämtad 2023.05.04)

Rapp, Johanna, 2018a. "Här går männen till attack mot synagogan i Göteborg". *Aftonbladet*, 25 maj.
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/0E7O40/har-gar-mannen-till-attack-mot-synagogan-i-goteborg>
(Hämtad 2023.05.12)

Rapp, Johanna, 2018b. *Hatbrott låg bakom brandattack vid synagogan*.
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/krim/a/dd8PWA/hatbrott-lag-bakom-brandattack-vid-synagoga>
(Hämtad 2023.05.10)

Regeringen, 2023. "Ett samlat grepp för att förbättra förutsättningarna för att leva öppet och tryggt som jude i Sverige". 26 januari
<https://www.regeringen.se/artiklar/2023/01/ett-samlat-grepp-for-att-forbatta-forutsattningarna-for-att-leva-oppet-och-tryggt-som-jude-i-sverige/>
 (Hämtad 2023.04.10)

Regeringskansliet, 2022. *Åtgärdsplan mot antisemitism*. Stockholm: Regeringskansliet.
<https://www.regeringen.se/contentassets/685563289376426fa680ae3ee95c4305/atgardsprogram-mot-antisemitism.pdf>
 (Hämtad 2023.04.10)

Rigspolitiet, 2015. *Evaluering af myndighedsindsatsen forud for og i forbindelse med terrorhændelserne den 14. og 15. februar 2015 i København*. Nationalt Beredskabscenter: Glostrup. <https://www.ft.dk/samling/20141/almdel/reu/bilag/291/1526972.pdf>
 (Hämtad 2023.04.15)

Sjögren, Anna, 2023. "Polisen har spärrat av synagogan i Malmö - Misstänker grovt brott". *Aftonbladet*. 26 april.
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/gEyRXJ/polisen-har-sparrat-av-omrade-misstankt-grovt-brott> (Hämtad 2023.04.25)

SVT, 2019. "Judiska centralrådet: Polien borde ha permanent närvaro vid judiska institutioner". 11 oktober.
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/judiska-centralradet-polisen-borde-ha-permanent-narvaro-vid-judiska-institutioner> (Hämtad 2023.04.17)

Säkerhetspolisen, 2023. "Bedömning av terrorhotet 2023". 8 mars.
<https://sakerhetspolisen.se/ovriga-sidor/nyheter/nyheter/2023-03-08-bedomning-av-terrorhotet-for-2023.html>(Hämtad 2023.04.15)

The Danish government, 2022. *Action plan against antisemitism*. Justitsministeriet: Köpenhamn.
<https://www.justitsministeriet.dk/wp-content/uploads/2022/01/Antisemitism-action-plan-pdf.pdf>
 pdf (Hämtad 2023.04.15)

TT, 2017. "Två män bombhotade judisk församling". *Dagens Nyheter*. 12 december.
<https://www.svd.se/a/oRp4yB/tva-man-bombhotade-judisk-forsamling>(Hämtad 2023.04.15)

Vergara, Daniel, 2012. "Attacken i Malmö bedöms som hatbrott". *Expo*. 4 oktober.
<https://expo.se/2012/10/attacken-i-malm%C3%B6-bed%C3%B6ms-som-hatbrott> (Hämtad 2023.05.15)

Vickhoff, Alexander, 2016. "Terrorn i Köpenhamn: 14 timmar av skräck". *Expressen*. 13 februari. <https://www.expressen.se/kvallsposten/terrorn-i-kopenhamn-14-timmar-av-skrack/>

(Hämtad 2023.03.20)

Wohlstetter, Roberta, 1962. *Pearl Harbor: Warning and Decision*. Stanford University Press: Stanford, CA.